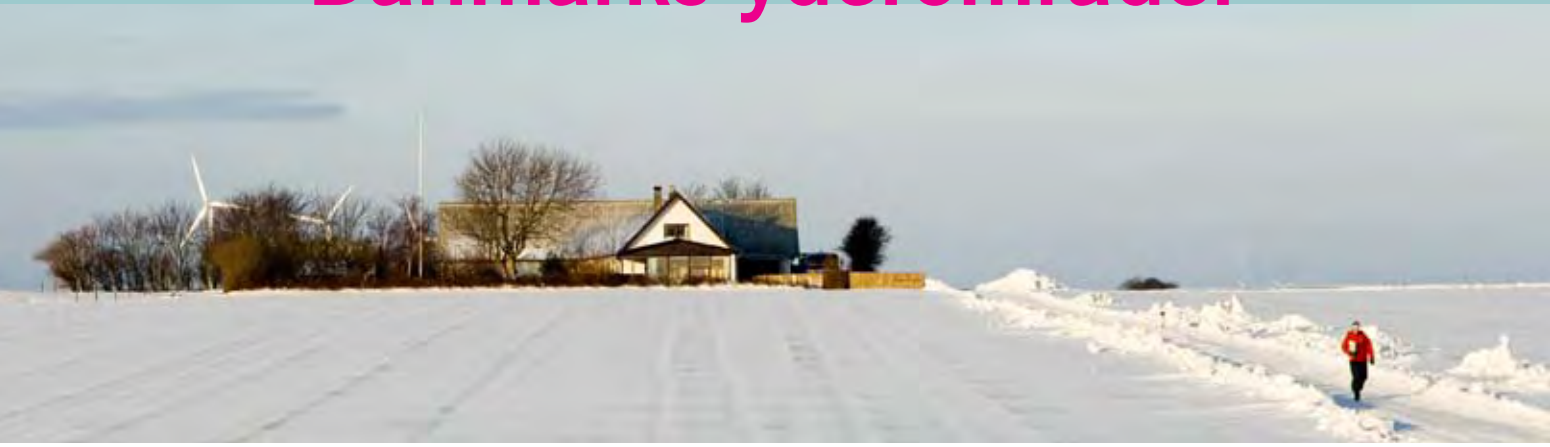

Ny dynamik i Danmarks yderområder

LANDDISTRIKTER OG LANDSBYER

Konference Hanstholm 1-2 juni 2006

Ny Thisted Kommune • Realdania

Ny dynamik i Danmarks yderområder

LANDDISTRIKTER OG LANDSBYER
Konference Hanstholm 1-2 juni 2006

Projektets parter

Projektansvarlig

Sven Allan Jensen AS
Seniorkonsulent og projektleder
Robert Mogensen
Særlig bidragyder, arkitekt og lektor Jørgen Møller

Referencegruppe

Jane Kragh Andersen, kulturgeograf,
Miljøministeriet
Jørgen Møller, lektor, Aalborg Universitet
Karen Skou, projektkonsulent Realdania
Robert Mogensen, seniorkonsulent,
Sven Allan Jensen AS
Torben Juul-Olsen, teknisk direktør,
Thisted Kommune

Følgegruppe

Arne Hyldahl, borgmester, Sydthy Kommune
Ejnar Frøkjær, borgmester, Hanstholm Kommune
Erik Hove Olesen, borgmester, Thisted Kommune
Hans Peter Svendler, direktør, Realdania
Peter Baltzer Nielsen, kontorchef, Miljøministeriet

Konference i Hanstholm

I forbindelse med projektet afholdtes konference i Hanstholm den 1. og 2. juni 2006 med deltagelse af en række af landets førende videnspersoner samt andre personer med specialviden indenfor landområdes- og landsbyudvikling. Konferencen i Hanstholm havde følgende deltagere:

Andrew Copus, seniorforsker, Nordregio • Anker Lohmann Hansen, lektor, Aalborg Universitet • Anette Thierry, arkitekt, Dansk Byplanlaboratorium • Arne Hyldahl, borgmester, Sydthy Kommune • Dorthe Stiggaard, udviklingsdirektør, Region Nordjylland • Ellen Højgaard Jensen, direktør, Dansk Byplanlaboratorium • Erik Hove Olesen, borgmester, Thisted Kommune • Ejner Frøkjær, borgmester, Hanstholm Kommune • Flemming Trinskjær, kontorleder, Vendsyssel Udviklingsråd • Gertrud Jørgensen, forskningschef, Center for Strategiske Bystudier, KVL • Hanne Tanvig, centerleder, Syddansk Universitet • Helga Madsen, kontorleder, Socialministeriet • Henning Landbo, beboerrepræsentant, Regnbuen • Ida Maiken Schaar, fuldmægtig, Indenrigs- og Sundhedsministeriet • Jan Krogh, kommunaldirektør, Hanstholm Kommune • Jane Kragh Andersen, kulturgeograf, Miljøministeriet • Jytte Nielsen, museumsinspektør, Museet for Thy og Vester Hanherred • Jørgen Møller, lektor, Aalborg Universitet • Karen Skou, projektkonsulent, Realdania • Karsten Bay Christensen, regionplanlægger, Viborg Amt • Knud Sørensen, forfatter, Nykøbing Mors • Kræn Ole Birckkjær, landskonsulent, Dansk Landbrugsrådgivning • Lene Marcussen, studerende, Sven Allan Jensen AS • Lone Andersen, formand, Landdistrikternes Fællesråd • Poul Erik Tarp, journalist, Thisted Dagblad • Robert Mogensen, seniorkonsulent, Sven Allan Jensen AS • Steen Hvass, direktør, Kulturministeriet • Svend Erik Rolandsen, konsulent, Sven Allan Jensen AS • Thomas Martinsen, direktør, Bygningskulturelt Råd • Thorkild Ærø, forskningschef, Statens Byggeforskningsinstitut • Torben Juul-Olsen, teknisk direktør, Thisted Kommune

Fokus på yderområderne

Realdania og Ny Thisted Kommune ønsker at sætte fokus på en ny strategi for landdistrikter og landsbyer i de yderste områder af Danmark.

Landdistrikterne og landsbyerne uden for vækstområderne står over for store udfordringer. Den tiltagende globale arbejdsdeling medfører en væsentlig skævvridning af Danmarks kortet, hvor nogle områder klarer sig godt, mens andre steder i landet oplever ingen vækst eller ligefrem tilbagegang. Dertil kommer udfordringerne med landbrugets ændrede produktionsvilkår, som betyder mange utidssvarende landbrugsbygninger og et grundlæggende behov for at nytænke produktionsapparatet.

Målet med denne rapport har været at skabe et overblik, som kan danne grundlag for at arbejde med idéer til en ny dynamik i Danmarks yderste områder. Vi har brugt Ny Thisted Kommune som case og beskriver på den baggrund de mange nye forudsætninger, som gør sig gældende i forvaltningen og planlægningen af landdistrikter og landsbyer. Rapporten indeholder samtidig en oversigt over relevant lovgivning, interessenter og aktører samt erfaringer fra allerede gennemførte undersøgelser og projekter.

Heldigvis tyder meget på, at der i disse år er mange nye og stærke udviklingspotentialer også i de yderste områder. I rapporten er beskrevet 3 udviklingstemaer, som grupperer potentialerne efter deres særlige relationer:

- det eksisterende potentiale
- det stedbundne potentiale
- det stedløse potentiale

En række af landets førende videnspersoner inden for landdistrikts- og landsbyudvikling har været samlet den 1-2. juni 2006 til konference i Hanstholm. Vi vil gerne benytte lejligheden til at takke for den gode debat, der fandt sted på konferencen. Diskussionen afspejlede, at der ikke findes nogle hurtige og nemme løsninger, og at der hersker forskellige opfattelser af landdistrikternes karakter og muligheder, som det fortsat vil være nødvendigt at drøfte med henblik på afklaring og politisk stillingtagen.

Med udsendelse af nærværende rapport håber vi, at kunne bidrage til en fortsat fremadrettet og konstruktiv debat om udfordringer og muligheder i Danmarks yderste områder – ofte nogle af de smukkeste egne i landet.

Realdania

Hans Peter Svendler

Ny Thisted Kommune

Erik Hove Olsen

Sådan læses publikationen

Rapporten indeholder fem hovedkapitler.

Første kapitel giver et øjebliksbillede af Ny Thisted Kommune - et udkantsområde i Nordvestjylland. Der fokuseres på kommunens særlige geografi og kulturhistorie sammenholdt med byhierakiets styrker og svagheder.

Andet kapitel indeholder en række definitioner på landdistrikter og landsbyer. Kapitlet giver endvidere et statistisk overblik over yderområdernes befolkningstal, beskæftigelse, erhverv og økonomi som dokumentation for områdernes status og udvikling i de seneste 15 år.

I rapportens **tredje kapitel** skitseres en række af de udviklingsmønstre, som vi er vidne til i disse år, herunder hvordan de overordnede samfundstendenser slår ned i landdistrikternes og landsbyernes århundredgamle geografi, og hvilke konsekvenser udviklingen har for det sociale liv og den eksisterende bygningskultur.

I **fjerde kapitel** udpeges de aktører og interesser, som gør sig gældende, og der redegøres for strukturreformens betydning for landdistrikterne samt det sæt af love og støtteformer, der regulerer livet på landet.

I **femte kapitel** beskrives de potentialer, der spiller en særlig rolle for landdistrikternes og landsbyernes udviklingsmuligheder og handlingsstrategier. Der peges her på 3 hovedtemaer som afsæt for en fremtidig nyorientering af indsatsområderne med henblik på at skabe ny dynamik i Danmarks yderområder.

Udover de fem hovedkapitler indeholder rapporten en beskrivelse af, hvordan man søger at tackle de tilsvarende landdistriktsproblemer i Skotland. Her er man gået relativt kontant til værks med etablering af udviklingselskaber, der med stor autonomi søger at fremme yderområdernes interesser.

Til slut indeholder rapporten en oversigt over udvalgt litteratur. Endelig er der på skillebladene citeret udpluk af diskussionen fra Hanstholm konferencen den 1. og 2. juni 2006

Indhold

INTRODUKTION

8 Udfordringerne i landdistrikterne

1 ØJEBLIKSILLEDE

16 Et udkantsområde i Nordvestjylland

26 Thorkild Jensen – interview

28 Ejnar Jeppesen – interview

2 STATUS

32 Landdistrikter og landsbyer – hvad er det?

33 Danmark – udkanter, status, udvikling

3 MØNSTRE

48 Globalisering og regionalisering

51 De forandrede landdistrikter

53 Dagliglivets infrastruktur

59 Bygningskulturen på landet

4 AKTØRER OG REDSKABER

66 Interessenter og aktører

69 Nye regioner – nye kommuner

73 Lovgivning og støtteformer

5 TEMAER FOR FREMTIDEN

78 Yderområdernes særlige udviklingsmuligheder

86 3 udviklingstemaer

88 10 fokuspunkter for debatten

ANDRE STEDER

94 Erfaringer fra Skotland

LITTERATUR

101 Litteratur

INTRODUKTION

Vi kan konstatere, at udviklingen i de 200 år, der er gået siden landboreformerne, hvor landsby og landbrug for første gang blev separeret, er ved at være ved vejs ende. Skilsmissen må i dag siges at være en realitet. Landsbyerne anvendes hovedsageligt til bosætning og fremstår mere eller mindre som geografisk adskilte forstæder til de større bysamfund. Herudover står landdistrikterne overfor store omlægninger - fra monofunktionelle områder til områder, der præges af stadig flere aktiviteter. Det traditionelle landbrug nærmer sig i disse år i stadig højere grad den traditionelle byindustrielle virksomhed.

Fra introduktion til Hanstholmkonferencen

Det er glædeligt, at Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter's dagsorden vinder frem overalt i disse år. Det er nyt, at fysiske planlæggere og arkitekter tager landdistrikternes problemer op. Det er imidlertid på tide. Med udsendelse af rapporten og afholdelse af konferencen lægges der op til en ordentlig faglig proces. Det er befriende, at rapportens fokus klart omhandler landdistrikter og landsbyer og ikke ser disse som afledninger af den almindelige bydiskussion.

Hanne Tanvig, centerleder

*Hillerslev. Dagligliv, landbrugs-
erhverv og bygningskultur.*

Mange har en mening om landdistriktspolitik, men kun få har en egentlig viden om spørgsmålet!

Lone Andersen, formand

I 2015 vil vi have ca. 7-8.000 virksomhedslandmænd. Hver virksomhed vil have 8-10 ansatte. Der vil blive tale om udvikling af helt nye ejerformer og virksomhedsstrukturer. Der vil være professionelle gårdbestyrelser, og alle vil arbejde med strategisk planlægning med klare mål og handlingsplaner. Virksomhedslandbrugene vil indgå i netværk med andre landbrug og erhvervsvirksomheder, ligesom de vil indgå i udviklingsprojekter med forskning og produktudvikling.

Kræn Ole Birkkjær, landskonsulent

Nogle af vores landsbyer og landdistrikter kan sagtens fungere på markedsvilkår. Men der er også dele af landet, der ikke kan - hvor markedet ikke kan få folk til at flytte ud. Og det er lige præcis i yderområderne, som er beliggende i den såkaldte afviklingsbanan, vest og syd om Danmark plus øerne.

Anker Lohmann Hansen, lektor

Udfordringerne i landdistrikterne

Det tabte Paradis

Et stykke danmarkshistorie med rødder tilbage til bondestenalderen for 6.000 år siden er i disse år ved at forsvinde. Det er dog stadig muligt at aflæse produktionslandskabets traditionelle struktur, når man færdes på landet. Ejerlavsgrænserne er endnu synlige, ligesom stjerne- og blokudskiftningen fortsat tegner deres karakteristiske mønstre ude i terrænet. Diger, beplantninger, grøfter og markveje følger ejendomsskellene og giver landskabet dets særlige signatur.

Landsbyernes lokalisering i landskabet er principielt den samme, som da Danmark trådte ind i middelalderen for 1000 år siden. Dette landskabsbillede blev imidlertid radikalt ændret, da bønderne som følge af landboreformerne i slutningen af 1700-årene i stort tal flyttede ud på marken. Herved blev landet levendegjort med veje og spredt bebyggelse. Senere kom husmandsbevægelse, hvorved mange af de store

sammenhængende markjorder blev organiseret som et skakbræt. Det landskab, vi er fortrolige med i dag, er således skabt indenfor de seneste 200 år.

For gårdenes vedkommende har der formentlig frem til 1850'erne været tale om mindre, lukkede og firlængede anlæg opført i bindingsværk og tækket med strå på taget. I anden halvdel af 1800-årene bredte de grundmurede huse sig. Først blev stuehusene opført i grundmur, mens udlængerne stadig opførtes i bindingsværk. Senere blev hele gården grundmuret.

Sådanne lange kulturhistoriske træk står i fare for helt at forsvinde i disse år, hvor ejendomsforholdene på landet undergår en radikal forandring gennem koncentration af jordbesiddelsen, og hvor de gamle bygninger ikke længere er i stand til at tilgodese det moderne landbrugs behov. Det vil sige, at det åbne lands traditionelle æstetik og det gamle landbrugs arkitektur er under voldsomt pres.

Forandringerne på landet er særdeles synlige og tydelige. Landsbyerne er således ikke længere omdrejningspunkter for landdistrikternes agrarøkonomi. De store industrielle landbrug er ikke lokaliseret i landsbyerne. De gårde i landsbyerne, der fortsat er i drift som aktive brug, tenderer mere og mere til at være deltids- eller hobbylandbrug. De fleste landsbyer i Danmark er i dag bosætningsbyer for familier, der har deres arbejde i den nærliggende større by. Denne realitet er dog tilsyneladende endnu ikke fuldt ud accepteret. Flere hundrede års faste billeder af

| Hundborg. Det over-skuelige liv på landet.

landdistrikternes indretning og udseende, opløses ikke sådan i løbet af 50 år. Efterbilledet af "det tabte paradys" spøger stadig i vores holdninger til livet på landet.

Den fysiske fremtræden af mange landsbyer og fritliggende gårde er imidlertid af en sådan karakter, at det åbenbare forfald tvinger os til at se situationen i øjnene. Omfanget af misligholdte bygninger er for stort til, at problemet løser sig af sig selv. Tværtimod er der en tendens til, at nogle landsbyer og gårde i dag har fået den status, der tidligere var forbeholdt byernes gamle slumkvarterer med kriminalitet, narko og prostitution.

På samme måde som arkitekter og byplanlæggere i 1930'erne indså at fremtidens byer og byggeri skulle tage udgangspunkt i det moderne industrielle samfund i stedet for at orientere sig efter udlevede feudale principper, på samme måde bliver vi i dag nødt til at indse, at udviklingen på landet ikke længere kan basere sig på et "smukt" efterbillede af en organisk livsform, som ikke længere er en realitet.

Udviklingen på landet

Siden landbruget midt i 1950'erne blev overhalet af industrien som det mest betydningsfulde erhverv både økonomisk og beskæftigelsesmæssigt, er det gået stærkt. I dag er mindre end 5% af befolkningen beskæftiget indenfor primærsektoren, som omfatter fiskeri, land- og skovbrug. Produktiviteten er især indenfor landbruget steget enormt. Det store folkehold, som stadig var en realitet indtil slutningen af 1950'erne, findes ikke mere. Ofte er der kun mand og

kone tilbage på gården, hvor manden er heltids landmand, og hvor konen passer bogholderiet og et deltidsjob i nærmeste større by.

Heroverfor står det moderne landbrug, som ikke længere kan rummes indenfor de traditionelle bygningsmæssige rammer, og hvor driften er højt specialiseret og baseret på udstrakt brug af avanceret teknologi. Det moderne landbrug har i form og indhold nærmet sig den industrielle produktionsform så meget, at der som noget nyt igen ses lønnet arbejdskraft på de største og mest driftige landbrugsvirksomheder. Den tidligere almindeligt forekommende rurale mentalitet eksisterer stort set ikke længere. Den urbane tænkemåde har erobret vores bevidsthed både i byen og på landet.

Den landsby, der tidligere var den helt dominerende bosætningsform i Danmark, hvor by og produktionslandskab udgjorde et samlet hele, rummer i dag højst et eller to fungerende landbrug. De øvrige gårde og huse er for længst anvendt til andre formål, hvis de da ikke står tomme, overladt til vind og vejr, fordi selv den mest simple og nødtørfte vedligeholdelse ikke er rentabel. Men ikke kun gårde og huse i landsbyerne er genstand for funktionstømning. Også mange fritliggende gårde og mindre brug er udsat for samme skæbne.

Ikke alle landsbyer er lige udsatte. Som et generelt træk har landsbyer, der ligger indenfor de større byers pendlingsoplande, mulighed for en ny funktionsberettigelse som bosætnings- og oplandsby for den store by med dens arbejds-

| Ydby. Dårligt beliggende landejendomme rammes først, hvis udviklingen går i stå.

| Nors. Der er kamp om en plads i det fremtidige kulturlandskab.

pladser og byliv. Hertil flytter mange relativt resourcestærke, især børnefamilier, som her kan leve det liv de ønsker uden at miste tilknytningen til byens brede spektrerede arbejdsmarked, uddannelsesstilbud med mere.

Det bliver straks sværere, når man kommer længere ud på landet. Men også her er nogle områder og byer bedre stillet end andre. Byer og landsbyer, som ligger ved særligt smukke og interessante naturområder eller områder med særligt interessante og betydningsfulde kulturmiljøer, har nemmere ved at fastholde gamle og tiltrække nye beboere end byer, som ikke har sådanne attraktioner i deres nærhed.

Bagved dette generelle udviklingsmønster ligger imidlertid et mere nuanceret billede, hvor nogle landsbyer, selvom de ligger tæt på de større by-

er, alligevel klarer sig dårligt, mens det i andre landsbyer, som ligger fjernt fra de store byer, går godt. En af forklaringerne herpå ser ud til at være tilstedeværelsen af ildsjæle, et godt forningsliv, velfungerende netværk og evne til samarbejde i landsbyerne. Det peger på, at landsbybeboerne selv kan gøre en forskel.

Det konfliktfyldte landskab

Der er mange interesser på spil i landskabet, og mange af disse er ofte modstridende.

Byudvikling beslaglægger stadig større arealer, især omkring de store centerområder i Østjylland og på Sjælland. Det moderne landbrug stiller store krav til rationelle dyrkningsformer og arealudlæg. Et særskilt forhold er de store og mangeformede bygningsanlæg, som følger med moderne landbrugsdrift. Disse agroindustrielle anlæg skaber væsentlige visuelle og æstetiske påvirkninger af landskabet.

De store infrastrukturelle anlæg som motorveje og broforbindelser er andre anlæg, der ved deres størrelser både optager meget plads og påvirker vores oplevelse af landskabet. Men også vore dages store vindmøller med propeller på op til 100 m i diameter udsætter landskabet for en møblering med et stort visuelt gennemslag.

Overfor disse udviklingsbetingede tiltag står vores interesse i at have smukke og uforstyrrede naturområder med en stor biodiversitet og landskabelig skønhed. Områder som skal beskyttes og udbygges som lakuner for opladning og rekreation og til fremme af artsrige biotoper. Men også i forhold til natur og landskab knytter der

sig økonomiske interesser. Turisterhvervet er et stort potentiale for landets yderområder, fordi det som regel er her, vi finder kontrasten til det hektiske og stressede byliv. Men turisterhvervet har tilsvarende de øvrige interessenter i landskabet sit arealkrævende behov til sommerhuse, campingpladser, golfbaner og vandbaserede friluftsskaktiviteter.

Landskabet er således som så meget andet i vores samfund et krydspunkt for forskellige økonomiske, udnyttelsesmæssige og rekreative interesser. Men der er stor forskel på interessenterne indenfor bycentrenes indflydelsessfære og i yderområderne. De landdistrikter der knytter sig til de større bycentre, vil således være potentielle bosætningsområder for familier, der ønsker en relativ billig bolig og gode opvækstvilkår for deres børn, men samtidig også lokaliseringsområder for store og pladskrævende erhvervsgrupper, der ønsker en profileringsmulighed langs byernes indfaldsveje. Yderområderne har derimod ofte så langt til de store centerområder, at de i højere grad hviler i sig selv indenfor relativt beskedne pendlingsafstande. Her findes til gengæld ofte de største jordbrugs- og rekreative interesser.

I de seneste 10-15 år er der sket øget tilflytning til de landkommuner, som ligger nær de større byer, mens landkommunerne langt fra bycentrene oplever en tilbagegang i befolkningstal og beskæftigelse. I spørgsmålet om udvikling af landdistrikterne, er det derfor væsentligt at skelne mellem de centernære landkommuner og yderområderne.

Initiativer indtil nu

En række regionale og lokale udviklingsprogrammer og EU-fonde som Mål 2B, Leader+ og Artikel 33 samt Indenrigs- og Sundhedsministeriets landdistriktpulje har gennem de senere år ydet en række positive bidrag til forbedring af landdistrikters og landsbyers udviklings- og overlevelsesmuligheder. Herudover har staten både før og nu foranlediget forskellige fysiske initiativer via byfornyelsesloven, bevaringslovgivningen og planloven. Endelig har regionplanlægningen haft stor betydning for sikringen af værdifulde landskaber, naturområder og kulturmiljøer.

Med kommunalreformen nedlægges amterne og administrationen af det åbne land bliver overført til de nye storkommuner. Der er tale om en forvaltningsmæssig nyskabelse, som i samspil med de regionale råd og vækstfora på afgørende vis vil ændre den administrative tilgang til det åbne land. Hertil skal lægges, at beslutningen om udmøntningen af det kommende Landdistriktsprogram fra 2007-2013 vil betyde en omstilling af de offentlige støtteprogrammer til også at omfatte støtte til natur og miljø samt levevilkår og beskæftigelse i landdistrikter og landsbyer.

Ved siden af de politiske initiativer har forskningsverdenen bidraget med projekter og undersøgelser, der afdækker de mange forandringer og udfordringer, som vore landdistrikter og landsbyer står midt i. Fx er Center for Forskning og Udvikling i Landdistrikter ved Syddansk Universitet kommet med en række erhvervs- og

| Hurup. Oplandscenter med privat og offentlig service for det omkringliggende landdistrikt.

| Nr. Vorupør. Turisme som potentiale for en fremtidig udvikling.

befolkningsanalyser, som påpeger og dokumenterer de økonomiske, sociale og demografiske udviklingstræk.

Aalborg Universitet har bidraget med analyser af landsbyernes og bygningskulturens fysiske situation samt analysearbejder indenfor landbrugets strukturudvikling. Videnscenter for Planlægning i Det åbne Land på Landbohøjskolen har samlet en betydelig indsigt vedrørende det åbne lands udvikling.

På SBI er der i de seneste par år udført en væsentlig forskning om bosætning i landets yderområder. Socialministeriet har fokuseret på tomme boliger og betydningen af ildsjæles indsats. Landbrugets Rådgivningscenter har igen en årrække gjort opmærksom på de mange tiloversblevne landbrugsbygninger som et funktionelt og æstetisk problem, og endelig har Center for Strategisk Byforskning/Realdania Forskning beskæftiget sig med de bynære landdistrikter i relation til "den grænseløse by".

I dag vokser erkendelsen af, at landdistrikterne og landsbyerne står overfor nogle endog meget store udfordringer med affolkning, butikslukning, lukning af offentlige institutioner og indstilling af kollektiv trafik. Skrækscenariet er halvtomme og forslummede landsbyer, hvor husene til en billig penge overtages af spekulanter, der ser gode fortjenstmuligheder i at leje ud til udstødte, kriminelle eller mere eller mindre suspakte virksomheder, der foretrækker en høj grad af anonymitet.

3 hovedtemaer for fremtiden

Foruden at belyse nogle af de væsentligste forhold, der gør sig gældende i landdistrikter og landsbyer, er det projektets hensigt at sætte en ny dagsorden, der tager udgangspunkt i den situation, at fremtidens landdistrikter og landsbyer ikke længere vil blive forbeholdt jordbruget alene. Andre aktiviteter og interesser trænger sig på. Den nye økonomi eller oplevelsesøkonomien vil åbne for alternative erhvervs muligheder, der foruden at supplere og bygge videre på de eksisterende erhverv vil skabe helt nye muligheder for virksomhed og bosætning. Landdistrikternes traditionelle, monofunktionelle kultur undergår i disse år en transformation til en mere mangfoldig eller multifunktionel erhvervs kultur.

Rapporten peger på 3 hovedtemaer, der vil blive dagsordenssættende for landdistrikternes og landsbyernes udviklingsmuligheder i de kommende år:

- det eksisterende potentiale
- det stedbundne potentiale
- det stedløse potentiale.

Det eksisterende potentiale peger hen på mulighederne for raffinering og udvikling af de eksisterende virksomheders produkter, design og markedsføring, herunder uddannelse af den eksisterende arbejdskraft og tiltrækning af ny videnstung arbejdskraft. Det stedbundne potentiale tager udgangspunkt i stedets muligheder og relaterer sig til de erhverv og den virksomhed, der baserer sig på stedets egenart i relation til landskab, natur, kulturhistorie og arkitektur. Endelig henfører det stedløse potentiale til de

Nye tider i landbruget

Af Karla Bak,
Fur Landevej 42, Lyby, Skive
(født 1926)

MIN FAR havde en gård på landet. Der var 100 tønder land samt en lille skov. Vi havde fem eller seks heste, godt tyve malkekøer, kalve, kvier, søer og ungsvin. Dertil høns og gæs og stor have.

Som medhjælper havde vi to-tre karle, en fodermester og en eller to unge piger inde i huset. Mor havde altid ferie børn hver sommer fra København, Finland, Sydslesvig eller Frankrig, og gæster var altid velkomne. Om sommeren kunne vi godt være 16 personer i alt.

Ved siden af blev der råd til en god uddannelse til os fire børn: To brødre blev landmænd efter skoleophold, en bror blev kemiingeniør, jeg blev tandlæge - alt betalt af vore forældre.

Dog, en bil blev der ikke råd til. Det blev der først, da vi var "sat i vej".

Lignende forhold så vi

overalt i vor landsdel Sundevad i Sønderborg Amt.

Senere blev jeg bosat på Skive-egnen. Vor nabo var "statshusmand". Han havde 15 tønder land. Hans hustru arbejdede som hushjælp ude nogle timer om dagen. Også den familie klarede at give deres søn en god uddannelse. Og så nu - nu skal der mange, mange køer eller svin til og en masse jord, for at en landmand kan overleve. Selv om hustruen som regel er udearbejdende, kan der ikke blive råd til megen hjælp på gården og da slet ingen fritid eller ferie.

De mange gårde og husmandssteder ud over landet er nedlagt og erstattet af ganske få storlandbrug, som dårligt kan tjene til dagen og vejen. Hele tiden søges der om tilladelse til udvidelse. Man ser de kæmpestore marker med vajende korn og majs, alt dette høstet og omsat i penge af så få familier.

Jeg forstår det ikke. Kan nogen give mig en forklaring?

| Læserbrev i Jyllands
Posten 30. januar 2006

| Hillerslev, Landskab og
landbrug 2006.

erhvervs- og befolkningsgrupper, som er uafhængige af at bo et bestemt sted, enten fordi de ikke har tilknytning til arbejdsmarkedet fx pensionister, eller fordi deres virksomhed er flexibel, fx freelancere og kunstnere.

Som generel understøtning af alle tre udviklingspotentialer peges der i rapporten på informationsteknologiens horisontale struktur, hvor ethvert punkt i netværket er centralt beliggende, de lavere huspriser på landet samt perspektiverne ved dobbelt bosætning, hvor man fx bor en del af året i sin bolig i et af de større bycentre og en anden del af året i sit hus i en fynsk landsby eller et fiskerleje i Thy.

1 ØJEBLIKSILLEDE

Thy har været befolket af fiskere og bønder. Der er her tale om to diametralt forskellige kulturer. Fiskere er jægere, som forlader sig på heldet, mens bønder planlægger deres aktiviteter på samme måde år efter år, årstid efter årstid. De har levet imellem hinanden, hvilket har gjort thyboer vant til, at folk er anderledes. Det er noget, man kan udnytte.

Knud Sørensen, forfatter

En forædlet fødevarerindustri vedrørende øl, fisk og skaldyr er allerede i gang i Thy. Det skal underbygges med yderligere forædling og større netværk mellem producenterne. Et større fokus på hvem kunden er, stiller større krav om stærkere producentfællesskaber eventuelt med oprettelse af eget institut for markedsanalyse. Der kan også være tale om nye forædlede produkter med udgangspunkt i landbruget - fx tekstiler og møbler. Eller gårdene kan tilbyde nye typer af boliger og bofællesskaber.

Thomas Martinsen, direktør

Stenbjerg Landingsplads.
Når natur og arkitektur taler med hinanden.

Befolkningen i Thy har altid været åbne overfor fremmede. Fiskeri, søfart og studedrift har bragt mange nye impulser til Thy. Thyboerne har været orienteret mod Hamborg og London, fordi Thy ligger mere centralt i forhold til Norden end til Danmark. Thyboerne kan gå i kirke om morgenen i Vestervig og stå på ski om eftermiddagen i Setesdalen.

Jytte Nielsen, museumsinspektør

Kan vi ikke forestille os "den grænseløse by" i Thy med landbruget som det dominerende erhverv. Fødevarer som oplevelsesøkonomi?

Karsten Bay Christensen, regionplanlægger

Thy kan virke øde på mange. Der er få store træer og mangel på idyl. Lad os prise det særegne og oprindelige og udnytte det som et potentiale ved fx at brande Thy som porten til Nordatlanten, surfernes "kolde Hawaii" eller som muligheden for at tage på vildmarkssafari i nationalparken. Netop den store variation i landskabet kan bruges til at fastholde borgerne eller forøge tilflytningen af nye medborgere til Thy.

Jytte Nielsen, museumsinspektør

Et udkantsområde i Nordvestjylland

Ny Thisted Kommune er i forslag til Landsplanredegørelse 2006, Det nye Danmarkskort, udpeget som et blandt flere yderområder i udkanten af Danmark. Hvordan ser et sådan yderområde ud, og hvilke potentialer og muligheder er tilstede for at skabe et godt liv og en god økonomi?

Geografi, erhverv og landskab

De nuværende kommuner Thisted, Hanstholm og Sydthy er ved kommunalreformen sammenlagt til Ny Thisted Kommune. Området, som består af Thy og Hannæs, er ved smalle landstykker mod nord og syd fastholdt til kontinentet. Mod vest og nord afgrænses området af Vesterhavet og Skagerak, og mod øst og syd af Limfjordens krinklede vandspejl. Området er formet som et stort, krumt og næsten lige bredt landstykke, med en afstand fra Vildsund i øst til Vorupør i vest på ca. 20 km og en afstand fra Bulbjerg i nord til Agger i syd på ca. 70 km. Der bor knap 47.000 indbyggere i Ny Thisted kommune, hvoraf ca. 13.000 bor i hovedbyen Thisted.

I forhold til Danmark og de store landsdelscentre er Ny Thisted Kommune karakteriseret som udkant. Dels på grund af den perifere beliggenhed med ca. halvanden times kørsel til nærmeste større byer, Holstebro, Viborg eller Aalborg, der alle ligger på en kvartbue indenfor en radius af ca. 90 km fra Thisted – og dels på grund af særlige befolkningsmæssige og økonomiske forhold, som fremgår af efterfølgende statistikker i rapportens statusdel.

Beskæftigelsen i Ny Thisted Kommune er hovedsagelig baseret på industri, handel og offentlig service. Men også de traditionelle primærerhverv landbrug og fiskeri samt turisme er væsentlige erhvervsgrupper.

Især indenfor industri og fremstilling adskiller Ny Thisted Kommune sig fra øvrige yderområder og landet som helhed, idet ikke mindre end 27 % af kommunens befolkning er beskæftiget her. Først og fremmest er fødevarer virksomheder, men også metal- og trævarer virksomheder blandt de dominerende erhvervsgrupper i kommunen.

Beskæftigelsesgraden har igennem mange år været relativ pæn med en arbejdsløshedsprocent mellem 3-5, hvilket er usædvanligt lavt i sammenligning med andre udkantskommuner og danske kommuner i det hele taget. Udskrivningsgrundlaget er imidlertid noget under landsgennemsnittet, da arbejdskraftens uddannelsesniveau er relativt lavt. Der findes ingen højere uddannelsesmuligheder på stedet, men der findes en række mellemuddannelser, tekniske uddannelser samt handelsskole

Landskabeligt kan Ny Thisted Kommune opdeles i tre meget forskellige landskabstyper. Hele den østlige del fra nord til syd omfatter det store og frugtbare moræneland. Vest og nord herfor, adskilt af et næsten sammenhængende grønt bånd af plantager, strækker klitheden sig fra Bulbjerg i nord over Hanstholm til Agger i syd. Endelig udgør Vejlerne mod nordøst et helt særegent område, afvekslende mellem våde eng-

| Vester Vandet. Småerhverv ved en korsvej.

| Amtoft Vig. Landskab ved Limfjorden med store naturmæssige og rekreative værdier.

| Lild Strand. Fiskeri har til alle tider været et eksistensvilkår for mennesker i Thy.

arealer og inddæmmende fjordarme. Klitheden og plantagerne mod vest er et af de syv områder, som miljøministeren har peget på som mulig fremtidig nationalpark.

Kulturarven i Ny Thisted Kommune

De mange gravhøje, der kroner bakkerne i Thy og på Hannæs, fortæller om en stor befolknings-

tæthed i bronzealderen. Den frugtbare jord og den lette adgang til hav og fjord var afgørende forudsætninger for oldtidens bosættelse. Havets og fjordens betydning manifesterede sig ligeledes i den sene vikingetid, hvor Thy blev kristnet ad søvejen fra England og Irland, og hvor rigets krigsflåde lå på red i Limfjordens vestlige del. Vestervig, som i århundreder var mødested for

| *Bronzealderhøje ved Ydby hede. Nogle af de tidligste kulturhistoriske spor i landskabet i Thy.*

| *Ydby Kirke, opført i tidlig middelalder. Et velbevaret kulturhistorisk miljø med kirke, stengærde og beplantning.*

mange indflydelser udefra, var formentlig også rammen om et bispedømme, indtil udsejlingen fra fjorden sandede til i anden halvdel af 1100-årene. Da en stormflod gennembrød Agger Tange i 1825, skabtes igen baggrund for en rig og ekspansiv periode - nu baseret på sejlskibstrafik og med udgangspunkt fra købstaden Thisted.

I de mange mellemliggende år var landbruget hovednæringskilden. På grund af sin afsides beliggenhed og de relativt beskedne relationer til omverdenen, bibeholdtes helt op i vor tid en bygningstradition på landet, som var baseret på det traditionelle længehus, hvor bygningskonstruktioner og bebyggelsesplaner med parallelle og enkeltlængede gårde i næsten lige linje kan føres tilbage til bronze- og jernalderen. Flere af disse bygninger bruges den dag i dag.

Adgangen til havet gav gennem flere hundrede år anledning til en udbredt skudetrafik på Sydnorge. Thyboerne solgte korn og hjembragte tømmer og jern. Udgangspunkterne var de små fiskerlejer ved Stenbjerg, Vorupør, Klitmøller, Vigsø og Lild. Disse fiskerlejer udviklede sig med Vorupør i spidsen til velorganiserede fiskersamfund i anden halvdel af 1800-årene.

Men nærheden til havet var også en trussel. Store landområder i Sydthy forsvandt i havet indtil høftebyggeriet for godt hundrede år siden satte en stopper for nedbrydningen. Sandflugten lagde byer og sogne øde, indtil den omfattende tilplantning af klitterne og plantagerejsningen løste problemet. Især skovplantningen

gav landskabet et helt andet udseende. Førhen var Thy stort set træløst. I det hele taget var anden halvdel af 1800-årene en initiativrig tid, hvor også landvindingen ved Sjørring Sø og vejlerne mod nord og syd afstedkom store forandringer af landskabet.

Havet og den direkte adgang til de rige fiskebanker i Nordatlanten var i 1961 anledning til starten på opførelsen af Hanstholm Havn og fra 1966 Hanstholm By. Byggeriet var dog forsøgt gennemført allerede i mellemkrigsårene. Men besættelsen og tyskernes armering af Hanstholm som et af Atlanterhavsvoldens knudepunkter satte en midlertidig stopper for projektet.

Kulturhistorien i Thy og på Hannæs følger i princippet de almindelige udviklingstræk. Men på visse områder adskiller udviklingen og de fysiske spor sig dog fra det øvrige Danmark. De mange gravhøje fortæller om det intensive liv, der har fundet sted i området i bronzealderen. Høftebyggeriet, sandflugten og bekæmpelsen heraf er andre unikke træk ved stedets historie, ligesom skudetrafikken på Norge og tyskernes stærke befæstelse af området giver stedet dets særlige baggrund.

Byerne i Thy

Bymønstret i Ny Thisted Kommune fremstår i et størrelsesmæssigt og geografisk afklaret hierarki. Thisted er med sine ca. 13.000 indbyggere suværent kommunens største by. Da den samtidig er beliggende nogenlunde midt i området indtager den naturligt pladsen som stedets ho-

| Bystrukturen i Thy ifølge regionplanen for Viborg Amt og oplægget til Nordjydernes regionale Udviklingsplan, 2005

- Hovedby
- Egnsby
- Områdeby
- Lokalby
- Landsby

vedby. De to næststørste byer Hanstholm og Hurup ligger i hver sin ende af Thy. De har henholdsvis ca. 2400 og 2700 indbyggere. Begge byer er i regionplanen for Viborg Amt klassificeret som kommunecentre. I det foreløbige og nu skrinlagte oplæg til Nordjydernes regionale Udviklingsplan klassificeredes Hanstholm som egnsby og Hurup som områdeby. Den relativt store afstand mellem Thisted og Hurup giver plads til kommunens fjerdestørste by, Snedsted, der med sine ca. 1200 indbyggere er områdets sidste og senest udpegede kommunecenter. Kommunecentre indeholder overordnede servicefunktioner som kommunekontor, skole, postkontor, bibliotek, dagligvarehandel, læge, advokat og andre liberale erhverv. Herudover indebærer status som kommunecenter, at der skal være gode kollektive trafikforbindelser til områdets hovedby.

Alle øvrige byer i Ny Thisted Kommune må karakteriseres som landsbyer. De største af dem - Vestervig, Bedsted, Koldby, Vilsund, Sundby, Hundborg, Nørre Vorupør, Klitmøller, Sjørring, Nors, Ræhr, Hillerslev, Sennels, Østerild, Vesløs, Øsløs, og Frøstrup - har alle status af lokalcenter eller lokalbyer. Det vil sige, at de indeholder de mest almindelige dagligdags servicetilbud som skole og dagligvarehandel.

Samlet set falder befolkningstallet i Ny Thisted Kommune. Men der sker samtidig en omfordeling af befolkningen, således at Thisted og enkelte andre byer som fx Klitmøller vokser.

Thisted

Thisted ligger smukt i landskabet, nord for fjorden, på en bakke skrånende mod syd ned til vandet. Beliggenheden bærer købstadens gam-

| *Thisted. De nye udviklingsmuligheder for byen er især knyttet til arealerne omkring havnen.*

le signatur. Byen er centralt placeret i sit handelsopland og med direkte adgang til et åbent og sejlbart farvand.

Thisted har købstadens tætte bystruktur og mange arkitektoniske kvaliteter. Byen har igennem mange år foretaget en omfattende byfornyelse, som har hævet kvaliteten af boligerne i bymidten betragteligt. I disse år gennemføres en radikal ombygning af de bynære havnearealer så kontakten mellem by og fjord genetableres. Byen er karakteriseret ved et livligt handelscentrum og mange industrivirksomheder i sin periferi. Der findes en række uddannelsesinstitutioner som gymnasium, handelsskole, teknisk skole, VUC og et uddannelseshus, der rummer flere mellemuddannelser. Byen har endvidere et relativt stort sygehus og mange offentlige arbejdspladser.

Thisted har mange stærke sider, der gør byen attraktiv som kommunens førende by. Men som så mange andre provinsbyer i yderområderne har byen svært ved at tiltrække højt uddannet arbejdskraft. En større prioritering af kultur og kunst kan være et bud på at afhjælpe dette forhold, ligesom en fortsat byforskønnelsesaktivitet omkring bymidtens torve vil medvirke til at gøre byen mere tiltrækkende.

Thisted er så afgjort det økonomiske, uddannelsesmæssige og kulturelle lokomotiv i kommunen og fungerer som den store serviceby for kommunens øvrige byer, landdistrikter og landsbyer. I oplægget til Nordjydernes regionale Udviklingsplan kategoriseredes Thisted som hovedby i regionens vestlige byegn, som omfatter Ny Thisted Kommune og Morsø Kommune. De øvrige hovedbyer i oplægget var Aalborg, som tillige er landsdelscenter, Års, Hobro, Hjørring og Frederikshavn.

Hanstholm og Hurup

Hvor Thisted er en gammel by med købstadsrettigheder fra 1524, er Ny Thisted Kommunes næststørste byer, Hanstholm og Hurup, relativt nye. Sammenlignet med Thisted er de to nye byer beskedne i størrelse.

Opførelsen af Hanstholm Havn i første halvdel af 1960'erne lagde grunden til den nuværende by, der er opført efter en samlet dispositionsplan fra 1966. Der var tale om en efter tiden avanceret byplan, som indeholdt alle den moderne bys kendte elementer med funktionsopdeling og trafikdifferentiering. Hanstholm Havn, som er

| Hanstholm. Fornyelsen af byen tager også udgangspunkt i kulturmiljøet.

| Hanstholm. Danmarks største fiskerihavn.

Danmarks største fiskerihavn, har indenfor de seneste 10 år udviklet sig til en væsentlig trafikhavn med tre oversøiske forbindelser til Norge, Færøerne, Island og Shetlandsøerne. Der er ingen tvivl om, at havnen og fiskeriet fortsat vil være fundamentet under byens økonomi. En udvikling med akvakultur og yderligere forarbejdning og raffinering af fisken vil styrke denne profil.

Hanstholm har imidlertid også stærke kvaliteter indenfor turismeerhvervet med Dansk Folkeferies store ferieby ved Vigsø lige udenfor byen. De naturmæssige potentialer med den måske kommende nationalpark lige syd for byen og de enestående gode forudsætninger for surfing giver Hanstholm nogle unikke udviklingsmuligheder.

Hanstholm kategoriseredes i oplægget til Nordjydernes regionale Udviklingsplan som en af de 12 egnsbyer, der på grund af størrelse, særlig karakter og historie samt strategiske infrastrukturmæssige beliggenhed udgør en væsentlig regional bykapital.

Hurup er grundlagt på bar mark som stationsby i anden halvdel af 1800-årene. Før fremkomsten af byen har der siden middelalderen ligget en lille landsby af samme navn oppe ved kirken i byens nordlige udkant. Byen har et livligt handelsstrøg og en række markante eksportvirksomheder. Der er gode muligheder for udfoldelse af sport og idræt, hvor det store svømme- og badeland udgør hovedattraktionen. Hurup kategoriseredes i oplægget til Nordjydernes regio-

| Hanstholm. Rationalistisk byplanlægning fra 1966.

| *Vestervig Kirke. En gang nordfløjen i et stort middelalderligt by- og klostermiljø. Nu har Vestervig ikke længere et apotek.*

nale Udviklingsplan som områdeby. Områdebyerne er de 19 mindre, men selvstændige og aktive bysamfund, der har et opland der giver grundlag for udvalgsvarerhandel, skoler og anden offentlig service samt større og mindre erhvervsvirksomheder.

Vestervig

Vestervig adskiller sig fra de øvrige byer i Thy. Byen er relativ stor, men der er hverken tale om en købstad eller stationsby. På grund af sine historiske forudsætninger som bispe- og klosterby rummer Vestervig mange væsentlige bygninger og anlæg. Først og fremmest Vestervig Kirke med de næsten katedralagtige dimensioner. Byen har muligheder som udgangspunkt for turismen i Sydthy. Endvidere har Vestervig en aktiv borgerforening, der er meget opmærksom på byens attraktioner.

Stationsbyerne

Industrisamfundets vækst i 1800-årenes sidste halvdel afstedkom etableringen af et finmasket net af jernbaner overalt i Danmark. Helt nye byer som fx Hurup, Bedsted, Hørdum, Snedsted og Frøstrup så i disse år dagens lys. Men også mange eksisterende landsbyer som Ydby, Sjørring, Nors og Østerild blev travle stationsbyer. Stationsbyerne var knudepunkter i et transportsystem, der først og fremmest var betinget af udviklingen i landbruget.

I dag er kun stationsbyerne syd for Thisted beliggende ved jernbanen, idet forbindelsen mellem Thisted og Aalborg blev nedlagt for knap 40 år siden. En jernbanestation er fortsat en kvalitet for et bysamfund. I dag først og fremmest som en bekvem kollektiv trafikforbindelse til hovedbyen Thisted. Der er ingen tvivl om, at nuvæ-

| Østerild. Den tidligere stationsby er i dag overvejende en boligby.

| Nors. Stationen er nedlagt, og bygningerne afventer ny anvendelse.

rende betydende stationsbyer som Hurup, Bedsted, Snedsted og Sjørring alle profiterer af tilknytningen til banen. Jernbanen og et tilpas opland omkring de gamle stationsbyer har sikkert også været medvirkende til fremkomsten af de store industrivirksomheder i Hurup, Sjørring og Nors.

Men baggrunden som stationsby med handel og livlig omsætning med oplandet har også gjort disse steder til attraktive bosætningsbyer, hvor skoler, efterskoler og et aktivt foreningsliv stadig skyder nye og overraskende skud som fx teaterforeningen 'Teutonernes Rejse' i Snedsted og 'Frøstrup Kulturlandsby'. Stationsbyerne vil blandt andet på grund af deres status som lokalcentre fortsat være attraktive som bosætningsbyer, hvorfra mange pendler ind til Thisted eller nærmeste større by.

Landsbyerne

Landsbyerne ligger tæt, hvor jordkvaliteten er god. Hvorimod fraværet af landsbyer i de sandede områder mod vest og nord er påfaldende. Der er tale om et lokaliseringsmønster, som meget præcist følger stenalderhavets udbredelse. Nogle landsbyer ligger harmonisk placeret midt i deres ejerlav, fx Gettrup, Boddum og Hillerslev. Andre ligger som kantbyer ved stenalderhavets kystskrænter som fx Kåstrup, Hjørdemål, Bjerget, Ræhr, Vesløs og Øsløs. Eller som Hunstrup, ved den flade fjordbund mellem stenalderhavets høje skrænter. Endelig har landsbyer som Nørhå, Faddersbøl og Skovsted en sær løs struktur, der bringer mindelser frem om den norrøne bebyggelsesform, bygden.

Mange af landsbyerne i Ny Thisted Kommune har landskabelige og naturmæssige herligheds-

| Agger. En af mange kystbyer i Thy, som arbejder med at finde den rette balance mellem dagligliv og turisme.

værdier lige uden for døren. Men en del huse står alligevel tomme, fordi det økonomiske liv i landsbyen er fuldkommen anderledes i dag end tidligere. Mange unge og yngre familier foretrækker at bo i nærheden af skoler og arbejdspladser. Nogle ældre flytter til en større by for tryghedens og kulturtilbudenes skyld. Men den modsatte bevægelse ses også, at børnefamilier og ældre flytter ud på landet eller til de mindre byer, fordi de foretrækker at bo i rolige og natur-skønne omgivelser.

Landsbyerne udgør således fortsat et potentiale. Husene er billige, og med de ofte attraktive beliggenheder kunne mange af disse overgå til fritidsboliger for folk, der bor andre steder i landet. Mange af husene i landsbyerne som ligger lidt inde i landet fremstår imidlertid i en dårlig vedligeholdt stand. Det ville være en oplagt opgave for kommunen med de planredskaber, som den er i besiddelse af, at gå foran i et forsøg på at tydeliggøre landsbyernes stedbundne potentialer.

Kystbyerne

Der findes to forskellige typer kystbyer i Ny Thisted Kommune. De havvendte og de fjordvendte. Blandt de sidste er der både ladepladser og færgelejer. Den livlige udveksling af varer, der tidligere fandt sted over fjorden har givet anledning til opførelse af en række småbyer med købmandsgårde og pakthuse. Sådanne kan stadig ses i Krik, Doverodde og Amtoft, hvorimod sporene ved Visby og Gudnæs er næsten væk.

Især Doverodde fremstår som et helstøbt anlæg

efter den omfattende istandsættelse af købmandsgården, pakhuset og den høje betonsilo, der fandt sted i slutningen af 1990'erne. Den lille by ligger smukt helt nede ved fjorden umiddelbart overfor Boddum Bisgård og Boddum Kirke. Byens hovedattraktion er så afgjort den store og markante købmandsgård og det lille havneanlæg. Der er her bevaret et kulturmiljø med et stort turistmæssigt potentiale. Men også Amtoft og Krik har turisternes og sejlernes opmærksomhed.

De gamle fiskerlejer ved Vesterhavet og Vigsø Bugt er i besiddelse af store stedbundne herlighedsværdier, der gør dem til attraktive turistmagneter. Både ved Lild Strand, Vigsø, Klitmøller, Nørre og Sønder Vorupør, Stenbjerg og Agger er der opført mange sommerhuse. Hvorimod Vangså og Lyngby stadig hviler i deres gamle bymæssige leje, om end de fleste huse i dag bruges til fritidsformål. I Nørre Vorupør og ved Lild Strand drives der endnu fiskeri fra åben strand.

Det er karakteristisk for kystbyerne ved havet, at de fremstår som væsentlige kulturmiljøer, der besidder både fortællekraft og facination. Særlig Stenbjerg Landingsplads påkalder sig opmærksomhed, fordi redningsstationen, fiskernes grejhuse og auktionshallen udgør et sluttet gaderumsforløb, hvor bygningernes lodrette facader står i kontrast til havets vandrette horisont.

Hvor Vestkystens fiskerlejer i gamle dage lå stærkt isoleret og kun indbyrdes forbundet med en primitiv redningssti, blev anlægget af den nu-

| Doverodde. Velbevaret kulturmiljø, som allerede er udnyttet med indretningen af Limfjordscentret i den gamle købmandsgård.

værende Kystvej i slutningen af 1960'erne starten på en ny æra. Fiskeriet blev efter vejens etablering næsten fuldstændig koncentreret til den nye havn i Hanstholm, og den turistbase-rede økonomi havde fået sin livline med adgang til det store Nordeuropæiske marked.

| Stenbjerg Landings-plads. Kulturmiljøet som udflugtsmål.

Thorkild Jensen – Idsjæl i Hundborg

Thorkild Jensen er født i 1953 i Snejstrup, 4 km fra Hundborg. Han er snedker, gift og har to sønner. Thorkild Jensen har været aktiv som ildsjæl i lokalområdet i over 30 år.

I 1999 blev Thorkild Jensen opfordret til at opstille som formand for Hundborg og Omegns Borgerforening, som på det tidspunkt var kørt helt i bund. Det lykkedes for ham og bestyrelsen at få rettet op på økonomien og igangsætte en stribe nye aktiviteter. En af de mest vidtrækkende indsatser var at forhindre, at Hundborg Skole blev sammenlagt med skolen i Vorupør og dermed fastholde, at begge skoler kunne fortsætte med hver sin inspektør. Skolen er et centralt omdrejningspunkt i landsbyens liv og afgørende for byens trivsel.

I 2004 gik Thorkild Jensen ud af borgerforeningens bestyrelse. Men allerede i foråret 2005 var han i gang med at udvikle andre initiativer.

På baggrund af det nye landdistriktsprogram, hvor den offentlige støtte ikke længere skulle sammenkobles med landbrugsdriften, men have et bredere sigte mod landdistrikterne, indkaldte han sammen med en bekendt til møde i Nordthy Landbocenter, hvor bl.a. formanden for Landdistrikternes Fællesråd Lone Andersen var tilstede. Mødet resulterede i, at Landsbygruppen Thy blev stiftet.

Gruppens formål er at medvirke til at udvikle landdistrikter og landsbyer i Thy. Herunder at nedsætte en Lokal Aktions Gruppe (LAG) for

Thy-Mors, udmønte støtteprogrammet og udvikle nærdemokratiet ved etablering af landsbyråd samt udpege kontaktpersoner til det politiske miljø. Samtidig skal gruppen fungere som paraply for lokale foreninger, der kan tilslutte sig målsætningen.

Landsbygruppen Thy er medlem af Landdistrikternes Fællesråd. Thorkild Jensen selv er medlem af Landsforeningen af Landsbysamfund og deres repræsentant i Landsbygruppen Thy. Et af de første arrangementer, som gruppen har gennemført, var afholdelse af et møde med fødevarerminister Hans Christian Schmidt i september 2005. Gruppen har endvidere via Thorkild Jensens deltagelse i styregruppen været særdeles aktiv i undersøgelsesarbejdet vedrørende etablering af Nationalpark Thy. Thorkild Jensen vurderer, at der er en reel interesse for landdistriktspolitikken, og alt tyder på, at spørgsmålet kommer mere og mere i fokus.

"Jeg forventer et øget netværkssamarbejde med andre grupper og foreninger i landet. Især om nedsættelse af LAGer og formulering af udviklingsprogrammer for landdistrikterne, som skal være på plads inden årsskiftet. Fordelingen af midlerne fra EU's landdistriktsprogram ser jeg på med fortrøstning. Jeg forestiller mig ikke noget rivegilde mellem landbruget og de øvrige aktører.

Jeg medgiver, at det at det er svært at vende udviklingen med et vigende befolkningstal i landdistrikter og landsbyer. Det er imidlertid afgørende ikke at skabe unødige skel mellem Thi-

Der er tre ting, som gør det attraktivt at bo på landet – fællesskabet, nærheden til naturen og det rene miljø.

sted og landområderne. Det er naturligt, at der forgår ting i Thisted, som ikke kan lade sig gøre på landet. Hvad der er godt for Thisted er i denne forbindelse også godt for området som helhed. Tidligere tiders vogten på hinanden er ikke vejen frem, og ret beset indtager Thisted Byråd på mange måder en særdeles decentral holdning bl.a. ved at drive ikke mindre end 15 folkeskoler i kommunen.

Det er nødvendigt fortsat at satse på de traditionelle jordbrugserhverv. Men hvis Thy skal fastholde tilflyttere og folk med kortere eller længevarende uddannelser, skal der lægges større vægt på områdets naturressourcer, herunder turisterhvervet.

Landbrugsstrukturen ændres, brugene bliver større og større. Mange bygninger og huse i landsbyerne, der er registreret som helårsboliger, anvendes i dag til fritidsformål. Vangså og Lyngby er fx stort set feriebyer. Den praksis, der fx ses i Sønder Ho og på Skagen, hvor folk har "en anden bolig" ved siden af boligen i Østdanmark, er også ved at vinde indpas i Thy. Men der står også nogle tomme helårsboliger og driftsbygninger på landet, som burde fjernes, fx med byfornyelsesstøtte.

Der er tre ting, som gør det attraktivt at bo på landet, det er fællesskabet, at man kender hinanden, nærheden og den nemme adgang til naturen og det rene miljø. De største ulemper er de manglende kulturtilbud, de utilstrækkelige offentlige transportmuligheder og de lange afstande til motorvejsnettet.

" Hvis vi ser ca. ti år frem, vil vi få større landbrug. De aktive lokalsamfund vil videreudvikles, mens landsbyer uden aktivitet vil blive mindre attraktive, end de allerede er i dag. Natur- og landskabsinteresser vil indgå i et positivt samarbejde med landbruget om opretholdelse af stier og adgange til mark og skov. Der vil blive flere deltidslandmænd og små fødevareproducenter. Nationalparken vil betyde et løft for markedsføringen af Thy-produkter. Der vil blive udviklet en ny udgave af "bondegårdferien" med mere sammenhæng i tingene, ligesom der vil blive udviklet flere pakkeløsninger til turisterne.

Jeg vurderer, at der vil være flere indbyggere i Thy om ti år, end der er i dag. Mange pensionister vælger at flytte fra de større bycentre til områder med naturkvaliteter, fred og ro. Jeg vurderer endvidere, at det er realistisk at der vil blive oprettet en afdeling af Aalborg Universitet i Thy. Og forbedres vejforbindelserne, fx med anlæg af en ny motorvej fra Vejle til Holstebro, vil turisterhvervet vokse til samme niveau som andre steder langs vestkysten", slutter Thorkild Jensen.

Hvis Thy skal fastholde tilflyttere, skal der lægges større vægt på områdets naturressourcer, herunder turisterhvervet.

Jeg tror ikke det er urealistisk med en del af et universitet i Thy.

Ejnar Jeppesen – ejendomsmægler i Thisted

Ejnar Jeppesen er født i 1956 i Dollerup vest for Sjørring. Han er gift og har tre børn. Han er uddannet valuar og har været ejendomsmægler i Thisted siden 1987.

Ejnar Jeppesen er godt orienteret om ejendomsudviklingen på landet. Han har i alle årene handlet med landejendomme, nedlagte landbrug og huse på landet. Indenfor de sidste ti år er der sket en voldsom koncentration af landejendomme til fordel for færre, men meget store ejendomme. I samme tidsrum er priserne pr. ha. steget fra omkring 50.000 kr. til 200.000 kr. Denne voldsomme udvikling har naturligvis betydet, at der er nedlagt rigtig mange ejendomme. Vel at mærke ejendomme, som for ti år siden var både veldrevne og økonomisk rentable.

”Udviklingen har været baseret på svineproduktion og betinget af gode priser og lav rente. I dag er der ingen økonomi i planteavl. Koncentrationen med de store enheder har været mere eller mindre præget af nødvendighed. Mange af ”svinebaronerne” har ikke været drevet af lyst, men har været tvunget til at udvide, hvis de skulle klare konkurrence- og miljøkravene samt de berettigede forventninger til afkastet. Interessen for opkøb af ejendomme og dermed prisniveauet for landejendomme er imidlertid meget lokalt bestemt. Ligger der en svinefarm i nærheden er jordprisen betydeligt højere end, hvis det ikke var tilfældet. Indenfor ganske få kilometer kan priserne således variere meget.

Koncentrationen af ejendommene har betydet en tilsvarende stor koncentration af gældsbyr-

den, hvilket gør ejerne meget følsomme overfor lånevilkår og afsætningspriser. For slet ikke at tale om ny teknologi, som kan omdanne gylle til vand og tørstoffer. Eller biogasanlæg, der omdanner gyllen til energi. Udvikles sådanne teknologier vil jordpriserne falde øjeblikkeligt, og ejendommene vil stå med et stort ufinansieret gældsproblem.

Når en ejendom købes, frastykkes samtidig det stykke jord, minimum halvanden ha., hvorpå boligen og de tidligere driftsbygninger ligger. Den frastykkede ejendom sælges oftest til lokale, som efterfølgende istandsætter bygningerne til en tidssvarende brug. Der er dog steder inde i landet, især i Sydthy, hvor det er vanskeligt at afsætte restejendommene.

Der er meget få tvangsauktioner i Thy i øjeblikket. Men renten skal ikke stige mere end et par procent, før det vil kunne mærkes på ejendomsmarkedet. Der er stort set ingen finansieringsproblemer. Kun i ganske få tilfælde har kreditinstitutionerne været tilbageholdne. Det er nemt at sælge småhuse, som er beliggende i landlige omgivelser med herlighedsværdier. Mange mennesker efterspørger ”fred og ro”.

Landsbyerne har en fremtid, når folk lige har vænnet sig til, at landsbyen i dag ikke er, hvad den var i går. Det vil sige, at der fx ikke er en skole eller en brugs. Og man har erkendt, at det er nødvendigt med to biler og megen transport i forbindelse med børnenes skole, sport og andre sociale forpligtelser. Ildsjæle og aktive borgerfor- enginger betyder meget for landsbyernes tiltræk-

ningskraft. De fleste småbørnsfamilier vælger normalt nye huse. Kommunerne har således en forpligtelse til at udvikle landdistrikterne. Det gør de imidlertid ikke så meget ud af.

Det der gør det attraktivt at bo på landet er først og fremmest nærheden til naturen. "Højt til himlen" er sammen med "fred og ro" landdistrikternes stærkeste kort. Den største ulempe ved at bo på landet er så afgjort transporten. Fra Ny Thisted Kommune er de store afstande til motorvejsnettet et kontant problem, som er tydeligt aflæseligt indenfor fx turisterhvervet, hvor Thy og Hannæs på trods af de åbenbare herlighedsværdier, har en betydelig mindre andel i markedet end de øvrige lokaliteter ved Vestkysten, både nord for i Vendsyssel og syd for Limfjorden. En fremføring af motorvejen fra Vejle over Herning til Holstebro vil være et godt tilskud til at afhjælpe problemet.

Ser man ti år frem vil der være en svag befolkningsstigning i Thy. Der er et godt erhvervs klima og en god og stabil arbejdskraft. Det er billigt at købe huse i yderområderne. Mange mennesker tjener gode penge i disse år, og mange vil gerne bruge nogen af disse på at sætte husene i stand. Bliver nationalparken en realitet, vokser turisterhvervet yderligere. Udvikles de naturligt gode forhold for surferne vil mange unge mennesker blive tiltrukket af Thy, og bliver vejadgangen til området mere bekvem, vil dette helt klart befordre en øget bosætningsinteresse, flere gæster og flere gennemrejsende på vej nordover via Hanstholm".

Landsbyerne har en fremtid, når folk lige har vænnet sig til, at landsbyen i dag ikke er, hvad den var i går.

En fremføring af motorvejen fra Vejle over Herning til Holstebro vil være et godt tilskud til at afhjælpe problemerne.